

juny 1981

SERRA D'OR

ELS LÍMITS DE LA DIÒCESI
DE LLEIDA

Manuel Lladonosa

EUGENI D'ORS,
AMB MOTIU DEL CENTENARI

Norbert Bilbeny

ORFEBRERIA I JOIERIA CATALANES

Alexandre Cirici

passar el dia,
empènyer
l'any

els inèdits d'en Pla

Ja en diran el que voldran, de Josep Pla. Tant se val. Però hi ha un mèrit, un gran mèrit, que ningú no gosarà regatejar-li: fou un treballador infatigable. O si es vol: va viure posseït per la passió de l'escriptura. I tot se li convertia en «tema». Ell solia excusar-se'n amb una d'aquelles sortides tan seves: «En aquest ofici, acabeu per veure el món en termes d'article de periòdic.» No era això, o no era solament això. La servitud de l'article freqüent —ho sabem tots els qui la patim— es converteix en una mena de deformació professional. De fet, Pla hi anava molt més enllà. Al cap i a la fi, és possible que m'equivoqui, i la seva passió no era l'«escriptura» sinó els «temes», el «món», la «vida». Poques persones he conegut amb una curiositat tan vasta —i tan suspicax— com la d'en Pla. Les seves observacions i els judicis que li suggerien són, en el fons, tota la seva «literatura». Cada dia «escrivia», i tant com podia. En tenia «matèria» de sobres.

Naturalment, si tot fos una qüestió de quantitat, a pesar de ser admirable, la cosa no tindria gaire importància, o només una importància relativa. Però Josep Pla era Josep Pla, un «homenot» fora de sèrie. L'evidència, la dona la mateixa i curiosa amalgama dels seus detractors. Els detractors són uns admiradors a l'inrevés, i també són d'aguir... Els trenta o quaranta volums, o més, de les seves «Obres Completes», i els que esperem encara, suposen una part, àmplia i la millor, sens dubte, de la seva producció. En una operació editorial regular, i més en aquestes latituds, no podem demanar més. O sí. En qualsevol cas, penso en el Pla condemnat momentàniament a restar inèdit. ¿On aniran a parar els seus manuscrits, segons el testament de l'escriptor? Pla, home conservador, no pot haver mort sense fer testament. Víctima d'un

testament, com ell mateix deia, n'haurà fet un. De més a més, ell practicava un estrany «sentit reverencial» de la Llei Hipotecària...

En uns moments determinats, i per raons que serien llargues d'explicar, jo vaig tenir accés a un volum considerable de manuscrits d'en Pla. Alguns s'han publicat ja, i no sempre d'acord amb l'original. En les anotacions íntimes, Pla era, sovint, més virulent i més dràstic que no s'imaginem els seus lectors habituals. Potser a l'hora de traslladar-los a la impremta ell mateix en va assuavir moltes coses i en va suprimir d'altres. Això forma part d'una determinada lògica, absolutament respectable en vida de l'autor. Deu haver-hi més papers —n'estic segur, perquè els he llegits— que unes certes cauteles familiars o amistoses procuraran amagar. De moment, també això és comprensible. En els múltiples «quaderns grisos» que Pla va redactar, no sé si com memoràndums o com apunts algun dia viables en un desenvolupament lliure, hi ha centenars de pàgines càustiques: comptant-ho tot, en allò que conec, més d'un centenar. I caldria preservar-les. Per agressives i atrabiliàries que siguin. Pla no va saber mai que jo sabia què havia escrit sobre mi, per exemple, i no sempre van ser lloances... I, per què ho haurien d'haver estat? Vam ser amics, i això no ens obligava a una mútua «incondicionalitat»... I la llàstima és que les converses, cordials i dissidents, que sovint vam tenir, s'hagin perdut per manca d'un aparell magnetofònic...

No caldrà que digui que formo part del sector d'«admiradors» d'en Pla. «Admirar» no és «identificar-se». La crítica catalana actual i futura s'ha d'acostumar a això: a admirar Josep Pla, escriptor excepcional, sense compartir-ne les idees ni les velleïtats

anecdòtiques, ni fer d'aquest higiènic i nyament una hostilitat imbècil. He vist les noves generacions de lectors —deutors d'en Pla— ja no vénen viciades per rêmora de la Guerra d'Espanya i les seqüeles. *Sine ira et studio*: això hauria de ser la consigna. Les circumstàncies de «vida» i de la «literatura» d'en Pla van les que van ser, i cal enfocar-les com que determinaren les de Bernat Metge, Ausiàs Marc o el baró de Maldà, i Turmeda i el senyor Aribau, i el poeta Foix, i el cristó. Ell fou el que havia de ser, o vostè i jo, lector amic o enemic. Aquest exercici de comprensió —estructuralisme a banda— és necessari. Pla, no-se-quant-cent-anys més tard, és l'única temptança de Balzac que hi ha hagut al Principat.

Esperem que el Pla actualment «impublicable» quedi assegurat. En algun arxiu. Voldria dir: els seus manuscrits. Perquè també seria interessant saber com escrivia el català en Pla. Quan l'escrivia, i com l'escrivia, quin castellà escrivia quan escrivia en castellà... Una vegada, un il·lustre poeta català em deia: «El català d'en Pla és un català de municipal.» Volia dir que no era català pirotècnic. Els correctors de gran tica també s'enfadaven perquè no era un fabrià, o aramonià. Josep Pla fou un escriptor català que trià —vagament— una opció d'«escriptura» i de «lectura» bastant confusa. He de dir que, quan jo vaig ser jutge de premis de novel·la, la majoria dels novel·listes que hi participaven escrivien català «pitjor» que el d'en Pla. Entre català que escrivien en les seves quartilles els nostres novel·listes i el seu català que apareix imprès, ¿quin buit —secret— hi ha? Villalonga, o Pedrolo...

I els «inèdits» de Josep Pla, torno a dir: ¿on aniran a parar? — JOAN FUSTER.

EL LLIBRE DE LES HERBES

POL:LEN
edicions

Distribució: L'Arc de Berà
Centre Difusor d'Edicions Catalanes
L'Ill. 10,14 · Tel. 300 32 51 / 300 33 00
Barcelona-5